

Danmarks Kunstbibliotek

Digitaliseret af / Digitised by

Danmarks Kunstbibliotek
The Danish National Art Library

København / Copenhagen

For oplysninger om ophavsret og brugerrettigheder, se venligst www.kunstabib.dk

For information on copyright and user rights, please consult www.kunstabib.dk

Francis Beckett

Fra Forsarsudstilliseme

1905.

7435

DKm 1007 Val. Arlesio.

GAVE
* FRA *
MARIO KROHN

Fra Foraarsudstillingerne.

Af FRANCIS BECKETT.

Det ny Aarhundrede
12 Jun 1905

„Mine Billeder skulde være folkelige og mangfoldige, Almuen, Bonden skulde glædes ved dem, skulde ved dem bestyrkes i Kjærlighed til sine Sagn, fortælle dem paa nye for sine Børn, idet han viiste dem Gaardnissen, som kommer om Natten og fodrer den smukke hvide Hoppe, eller den hellige Anders Kors. Bonden skulde skaane Steendysen paa sin Mark, naar han saae den aftegnet.“ Saadan skrev Maleren Lundbye 1843 i Anledning af sine Billeder til Flinch's Almanaker. Han følte rigtig, at for at Billedkunsten skulde være folkelig, maatte den først og fremmest være det i Kraft af sine Emner. Folkets Hjærte maa banke i Kunstnerens Bryst, vilde man maaske sagt paa Lundbyes Tid, og vor Tid vilde tilføje: Han maa bryde ud af den Kres af Velhavere og Liebhavere, der bærer hans Kunst og snævrer den ind.

Selv fik Lundbye ikke sine Drømme ført rigtig ud i Virkeligheden; han satte sit Liv ind paa en folkelig Sag, da han gik med i 48. Men andre Kunstnere har kunnet gennemføre hans Tanker; da Frølich nogle Aar senere illustrerede Fabricius' Danmarkshistorie, bares han oppe af Emnerne, Optrinene af Sagnhistorien og den middelalderlige Historie, men at han ogsaa selv formaaede at bære Emnerne kan man slutte blandt andet deraf, at et Udvalg af hans Illustrationer nu, halvhundrede Aar efter deres Fremkomst, i forstørret Maalestok og malede væves i Tapet til Københavns Raadhus. Og det var Tiden selv og dens nye Tanker, der fyldte H. V. Bissen, da han som Krigsmindesmærke til Fredericia udførte en Statue af den menige Soldat.

Helt udenfor Tiden er ikke den største Kunstner i Verden, end sige da en Maler, der som Vilh. Tetens endnu staar i den usikre Udviklings Tegn. Hans store Billede af de otte nøgne Mænd, der ved Aftentide tager sig et Bad i Tørvegraven, er uheldigvis malet et Par Aarhundreder for sent og adskillige Breddegrader for højt mod Nord. Hvis Billedet var udført ved Aar 1500 i Florents, vilde Figurerne ikke have været saa kejtede og gustne, have smagt saadan af Modellen, thi da vilde Kunstnerens Sans for nøgen Mandsform have været ganske anderledes skolet. Her i Danmark er Værket, der nævnes med al Agtelse, kun et stakkels sildefødt og forfrossent Barn af Sydens Glæde ved den nøgne Yngling.

Der er en Kunstner, som nu i mange Aar har ført en Løsgængers Tilværelse, J. F. Willumsen. Hans Værker var gærne paa den ene Side saa storstilede, at de ikke ret passede for Privatfolks jævne og borgerlige Smag, paa den anden Side var de saa egensindige, at man ikke ret kunde se, hvorledes hans dekorative Evner skulde kunne faa Anvendelse ved større monumentale Opgaver. Af hans Værker iaar

(paa Den fri Udstilling) ses det ganske utvetydig, at han er Nutidens Mand for Nutidens monumentale maleriske Opgaver. Gengivelser efter tre dekorative Væg billeder, som Kunstneren har udført for en Privatmand, viser ganske vist ikke, hvorledes denne Dekoration virker som Helhed, men om Virkningen af de enkelte Billeder kan man i hvert Fald skønne. Kunstneren har i dem givet Moders og Datters indbyrdes Forhold i de skiftende Tider: den unge Moder og den lille Pige ved barnlig Leg, Moderens Undervisning, og den unge Datter, der fører sin aldrende Moder ud i den evig unge Natur. Det er Billedernes Mening, som man bedre aflæser af dem selv end af den afskyelige halvfranske Tekst, der ledsager dem i Katalogen.

I det første Billede virker de to Figurer nydeligt, kælent, indsmigrende i Linierne, navnlig Moderens Skikkelse, thi det helt barnligt naturlige ligger vistnok den søgende Kunstner noget fjærnt. Smukkeste er Omgivelserne, Haven i det milde Solskin med den røde Eventyrbygning henne i Baggrunden, ret en pæn og stille Edens Have. Kraftigere virker dog det næste Billede, den lille Piges Undervisning i Naturen. Det er ikke den venlige og fredelige Natur, men en vældig Natur, hvis Vælde er betegnet — symboliseret vilde Kunstneren, der holder af Fremmedord, sige -- af den mægtige Vindfælde, paa hvilken Moderen sidder og som en Seerske, helt betaget forkynnder Naturens Magt. Den lille Pige, der sidder med sin røde Bog, virker en Smule ubetydelig til det kraftige Anslag. Og det tredje Billede, hvor den unge Pige hastig fører den gamle Dame ud mod Haven, har et noget tilfældigt, genreagtigt Præg.

Hvordan saadanne Billeder malerisk virker, kan man vel se af Willumsens store Billede „Bjærgbestigersken“, sikkert den frie Udstillings mærkeligste Arbejde iaar. Det første Indtryk er dog noget frastødende paa Grund af de skabelonmæssige Farver og paa Grund af saadanne iøjnefaldende Svagheder som den visne højre Haand og den uklare Behandling af Hovedet. Men Skikkelsen staar saa kraftig plastisk og bestemt i Højfjældslandskabet, og Billedet er fortræffelig opbygget i Linierne, med Bjærgenes og Granernes energiske Opadstræben mod Sneskyerne, der indhyller Bjærgtoppene. Opad, stedse opad, det er Billedets klart og tydelig udtrykte Tanke, givet gennem den unge Kvindeskikkelse, en Hilde, som spejder efter dem, der kommer bag efter, udtrykt ogsaa gennem Rammens Udskæring foroven, hvor den lille Fuglekonge hæver sig over den mandige Ørn. I dette Billede, en Slags verdslig Altertavle, er der højere Luft end man ellers finder i dansk Malerkunst.

Som folkelig Maler, eller Monumentalmaler, som man ogsaa siger, er Joakim Skovgaard Willumsens Modsætning. Skovgaards maleriske Udtryksmaade er sindrig opbygget paa Mindelser om gammel Kunst. Han vil virke ved Indtrykket af det grundfæstede og solide, det hævdvundne og traditionsbundne; hans Motto kunde være: Kirken den er

et gammelt Hus. Willumsen derimod søger at skabe sig en malerisk Udtryksmaade i Tilknytning til noget saadant som Gadeplakaten med dens faa, stærke Farver og dens Opmærksomheden fangende, kraftigt

J. F. Willumsen: En Bjærgbestigerske.

udraabte Indhold. Man troede fordem, at man ikke kunde synge Opera uden i gammeldags eller fremmede, maleriske Kostumer; nu ved man, at det udmærket lader sig gøre baade i Kjole og Frakke, om galt skulde være ogsaa i Vadmel og Træsko; det kommer blot an paa Stemmerne. Men man nærer stadig den Overtro, at en løftet malerisk

Stemning kræver en Rus i gammel Kunst. Hvorfor i Alverden dog ikke, saaledes som Willumsen, tale med sin egen naturlige Stemme?

Skovgaard har faaet sin Kirke at udsmykke, Viborg Domkirke, men der er lidt beskæmmende i, at Kirken nu som i Middelalderen alene stiller Malerkunsten de store Opgaver. Vi skulde dog gærne have Kunsten ud fra Velhavernes Stuer, Billedhuggerkunsten ud paa Korsveje, Markedspladser og Festpladser i Skovene, Malerkunsten ind i Jernbanestationer, Raadhuse, Højskoler, Almueskoler og Forsamlingshuse. En Malerkunst, der som Willumsens tager sit Udgangspunkt fra Plakaten paa Gadehjørnet, er ganske særlig egnet for Nutidens verdslige Opgaver. Brug derfor Maleren, mens det er Tid.

Men det er jo ikke nok, at der fra et Emne gaar mange Traade til Beskuerens Sind; Kunstneren maa ogsaa beherske Emnet, saa at det behersker Beskueren. Der er vel næppe Tvivl om, at Bundgaard har kunnet gøre en fyrig lille Skitse af „Gefion, der pløjer Sjælland ud“. Et andet Spørgsmaal er det, om Bundgaard vil kunne udføre en saadan Skitse i kolossal Størrelse. Den Model i mindre Maalestok, han har udstillet, siger snarere nej end ja til dette Spørgsmaal. Et Par sjællandske Kunstnere har tidligere behandlet Myten om deres Øs Tilblivelse, Marstrand, Holger Roed og Frölich, og Frölichs Loftsmaleri paa Frederiksborg burde være alle bekendt. Her drager Tyrene, ud mod Beskueren, Ploven som gjaldt det Livet, og det gør det ogsaa, thi bag dem viger Landet tilbage; Afveksling fremkommer derved, at en af Tyrene sky springer tilside for den flyvende Maage. Højt over Forspandet staar paa Ploven Gefion, ikke nogen indholdsrig Skikkelse, men beherskende Billedet, med Bøgegrenen i højre Haand. Et fagert Sommereventyr som Raffaels Galatheas Triumf er Frölichs Billede, en vild og gal Pløjescene er Bundgaards Gruppe. Til Frölichs symbolske Bøgegren svarer hos Bundgaard Gefions Pisk, til Frölichs sky Tyr hos Bundgaard en stejle Tyr, der har faaet Forhoven ind i Naboens Skagle, hvorved denne synker i Knæ. Idet Tyren stejler, ses den i Forkortning fra Bugen, og i samme Øjeblik er hele Glansen gaet af det gale Dyr; det ser ikke bedre ud end en Skruptudse. Paa lignende Maade forvandles Naboen, idet Forbenene forsvinder, til et mægtigt Stykke Bankekød, og de to nærmer Dyr's Linier virker kedelig parallelle, medens de fjærmers Kroppe smelter sammen til en uformelig Masse. Med andre Ord: Bundgaard har ikke arbejdet sig igennem Formen, saa at Resultatet er blevet Stil; han er blevet stikkende i Formløshed. Paa den anden Side er der i Gefion saa megen Stil, at Figuren er blevet til Manér, en Manér, der har sit Udspring fra Stefan Sinding. Thi Skikkelsen er mere Sindingsk i Form, Bevægelse og Draperibehandling end personlig følt. Men, som Fritz Jürgensen siger, enhver har sine Fortrin; Frölichs Fortrin er Kompositionens Ynde og Symbolikens Finhed, hans Svaghed er Farven, Bundgaards Fortrin er Synets Ubændighed, hans Svaghed er den plastiske Gennemarbejdelse,

og før Gruppen er blevet opstillet paa Plads ved Opgangen til Lange-
linie — hvad forhaabenlig snart sker —, før man kan dømme om det
Samspil af formløse Sten, brusende og vældende Vand og uformelige
Skikkelser, der har staaet for Kunstnerens Tanke, før kan intet Men-
neske fælde en retfærdig Kendelse.

Det er ogsaa manglende Enhed i Stilen, der er det saare Punkt i
Hansen-Jacobsens Mindesmærke „Modersmaalet“. Støtterne, der bærer
Lembckes og A. D. Jørgensens Hoveder er altfor formløse, til Gen-
gæld er der gjort for meget ud af de to Hoveder, og dog ikke nok;
de er naturalistisk tænkte men ikke naturalistisk udførte. Og Kvinde-
skikkelsen med den elegante, franske Holdning passer kun daarlig til
det øvrige. Det værste, der kan siges om denne Skikkelse, er at den
er blevet en Gallionsfigur. Kunstneren Hansen-Jacobsen, Mesteren for
de energisk fastholdte Syner af „Trolden“ og „Døden“, har kun haft
lidt at gøre med dette haandværksmæssige Arbejde.

For en Kritiker er det en farlig Evne at kunne gøre alt, hvad han
rører ved, selv Slakker, til Guld; han bør snarere have Skedevandets
Egenskaber. Men en Kunstner maa og skal være en Guldmager. Heri
stikker hele Hemmeligheden ved Kunsten, enten den saa bliver folke-
lig eller ej, enten Kunstneren har taget sit Emne selv, eller det er
blevet ham opgivet.

Af det jævne Emne, en Hverdagsstue med dagligdags Mennesker,
en Moder og en Bedstemoder hensunkne i vemodige Betragtninger
over et lille Barn har Maleren Sigurd Wandel udsaltet et Billede, der
er blevet ægte Guld. Det er udført af en stilfærdig Kunstner, en Elsker
af gamle Bøger; disse gamle Bogrygge af Læder og Pergament henne
tilvenstre i Baggrunden er ganske dejlig malede, og den gamle For-
gyldning lægger en fin og let Guldtone over Billedet, hvis maleriske
Midtpunkt dog er den svage Sitren i en Stump hvid Liste. Man kan
gøre opmærksom paa, hvor varmt og duftigt det blaa og det grønne
Tæppe staar mod den kolde blaagraa Væg, og hvorledes den røde
Farve i Sofaryggens Striber kaster som et lille Smil ind i de vemodig
dæmpede Toner; man kan gøre Rede for den unge Moders smukke
Bevægelse, man kan indvende, at hendes Hoved staar lidt voksagtig
ulevende, at Bedstemoderens Hoved er noget sortagtigt i Farven, og
at hendes sorte Kjole er klangløs; man kan minde om, at hin udmær-
kede Billedskærer, der før Reformationen har udført Gruppen af Jesus-
barnet med Jomfru Marie og den hellige Anna til Altertavlen i Nørre
Broby Kirke paa Fyn, endnu klarere har udtrykt to Kvinders knugende
Tungsind over et lille Barns Fremtid, og man kan opponere mod
denne nordiske Forsagthed, der staar Vagt om det nyfødte Barn; lige-
meget: ved sin Enhed i Følelse, i malerisk Holdning og Komposition
fængsler Billedet som en dæmpet Vuggesang, thi Sigurd Wandel har
skam iaar fundet de Visers Sten.

Men disse Sten ligger ikke paa Alfarvej; det gaar ikke som i Visen,

hvor det hedder, at Guldet ligger for din Fod, du bukker dig kun for at faa det. Det er et strængt Arbejde at være Guldgraver. Ofte ser man kun Arbejdet, men ikke Guldet. Brandstrups Barnebuste „Birgit“ er ikke blot indtagende ved den indgaaende Formbehandling, men Kunstneren har, som i ganske enkelte tidligere Buster, arbejdet sig igennem og ud over den tilfældige Virkelighed, og har skabt et for-

Sigurd Wandel: Figurgruppe.

tryllende Billede af det, der ved Barndommen minder om Blomsterknoppen.

II.

Højdepunktet af malerisk Evne viser paa Den fri Udstilling iaar Peter Hansens Billeder fra Italien, et blegt og nøgternt Hverdagens og Vinterens Italien med forkomne Tiggere, med arbejdende Mennesker, dobbelt nøgternt ved Siden af Zahrtmanns koleriske Malerier fra Italien. Det lader sig ikke nægte, at efterhaanden som Aarene gaar,

gør Temperamentet sig mere og mere gældende i Zahrtmanns Kunst paa Bekostning af den maleriske Finhed. Man faar Blodet til Hovedet og Susen for Ørerne overfor Zahrtmanns Billeder, og Peter Hansens Kunst gør her samme Nytte som en Stemmegaffel, ja i Grunden er den en Stemmegaffel for hele den fri Udstilling. Den viser saaledes ubarmhjærtig det raa og ufordøjede i Nordmanden Thorvald Eriksens Billeder, røber, at hverken Karl Schou eller Albert Gottschalk er kommet videre end til det maleriske Anslag, hvor rent det end kan være, røber ogsaa, at Johan Rohdes Billeder fra Italien og fra København, indtagende ved deres Motiver, er mere Intelligenskunst end Malerkunst, og det er mere ved Intelligens i Opfattelsen (og ved fin Følelse) end ved maleriske Egenskaber, at Rohdes Portræt af en gammel Dame udmærker sig.

Men Højdepunktet af malerisk Evne i det hele taget iaar viser paa Charlottenborg Viggo Johansens Portræt af Justitiarius Koch. Skulde man aflægge Ed paa et Stykke Malerkunst, vilde man vel vælge den dejlige fuldmodne Farve i Underlæben, der er saa overordenlig fint stemt sammen med det graa Skæg. Billedet, der er malet ved Lampleys, har som Tilgift til den mesterlige Gengivelse af Stuens Luft faaet en varm gylden Tone, som Kunstneren synes at have bragt med hjem fra Italien; man finder den i hans tre, lidt stofløse, italienske Landskaber.

Portrætet er unægtelig farligt for sine umiddelbare Omgivelser; det afslører det klangløse og fremhæver det flade i N. V. Dorphs effektfuldt arrangerede Portræt af Bankdirektør R. Strøm, og det understreger Tørheden og den noget usikre Form i Schlichtkrulls Portræt af Dr. Pingel, der ellers er et gediegent Arbejde. Men ikke blot rent malerisk dominerer Johansens Portræt i den store Ovenlyssal; det fængsler ogsaa ved sin indtrængende Karakteristik. Krøyers Portrætter giver Menneskene som man kender dem, naar man er paa Hat med dem eller har truffet dem i Selskabslivet, de bedste af Jerndorffs Mandsportrætter er Gengivelser af Mennesker prægede af deres Stand, Beskæftigelse og Vaner. Derfor er det gjerne saa ypperlige officielle Portrætter i dette Ords bedste Forstand. Men Johansens Portræt er, ligesom Kunstnerens Figurbilleder, blevet en Skildring fra Lønkammeret.

Naar Talen, som her, er om det rent maleriske, ikke om Tegning eller Form, kan egenlig kun Herman Vedels to Portrætter af gamle Damer nogenledes staa Maal med Viggo Johansens Portræt, blandt andet fordi Vedels Udgangspunkt som Maler er et helt andet end Johansens. Johansen gaar ud fra Studiet af den Stueluft, der omgiver ham, Vedel tager sit Udgangspunkt fra gamle Maleriers af Tiden prøvede Farver. Og disse Farver kan, som iaar, give hans Portrætkunst et eget sælsomt Præg, der ikke tilhører Nuets og Virkelighedens, men Fortidens og Eventyrets. Man har gjerne paa gamle Herregaarde Sagn om indemurede Jomfruer, der gaar igen i maanelyse Nætter; det er

en saadan indemuret gammel Adelsfrøken Vedel har fundet og befriet i sit ene Billede. Der er en forunderlig gammeldags Holdning over Farven og Stemning over Figuren, der sætter os tilbage i Tipoldeforældrenes Verden.

Det kan ikke nægtes, at Jul. Paulsen iaar har mistet et Par Toner af sit Register; hans store Billede af Komiteen for Ny Carlsberg Glyptothek har faaet et ubehageligt askegraat Overtræk, og de enkelte Ho-

veder er meget ulige-artet gennemførte. Men Fortællingen i Billedet er glimrende, og Fremstillingen af denne Komité, hvor en enkelt Mand trumfer sin Vilje igennem, er baade vittig og djærv. Det er en Illustration til det homeriske Vers:

Flermandsvælde er ikke til Gavn; kun een være Hersker.

Skulde man derimod hæfte et Motto til Herman Vedels fire slanke unge Damer paa Balkonen, vilde man kunne sætte: Ak, de skønne, spildte Kræfter. Dog har Billedet glimtvis malerisk Skønhed, og det bærer naturligvis Vidne om at hidrøre fra en ejendommelig Kunstner.

Ernst Goldschmidt: Portræt.

Et kvægende Hvilepunkt mellem Udstillingens Billedhuggerarbejder er Edvard Eriksens „Adam og Eva efter Udrivelsen“, fordi Kunstneren atter iaar røber en saa mærkelig Sans for fin og udsøgt Linievirkning i et ungt Kvindelegeme, iaar dog tilsat med et lille Stenk af Elegance, der aabenbart skyldes en Indflydelse fra Franskmanden Bartholomé. Og en smuk Debut som Billedhugger har Just Nielsen Sondrup med den lille siddende Pigefigur, som han kalder „Lyngblomst“. Kunstnerens Elevforhold til Aarsleff er aabenbart, og han har arvet sin Lærers Følelse for spæd og spinkel Menneskeform. Sondrups anden Figur, „Fugletræk“, som Staten har købt, er derimod kun

et lovende Begynderarbejde; i det hele taget er Statens Skulptursamling ikke blevet godt betjent iaar.

Paa Charlottenborgs Maleriafdeling er der egenlig kun een rigtig talentfuld Debut, Johannes Andersens „Moderen“. Kunstneren ejer, ligesom Einar Nielsen, der er hans Forbillede, en imponerende sikker og storladet Formbehandling, men Einar Nielsens Farve var allerede i hans første Arbejde fuld af Ynde. Johannes Andersen er lidt grumset i Kuløren og noget stump i Farveholdningen, og denne Fremstilling af den stakkels udslidte Proletarkvinde, der holder sit lille, friske Barn omslynget, er lovlig meget henvendt til Publikum. Men det Barnehoved, de Moderøjne, de grove Hænder, det er en ung Mesters Værk. Vil man forresten have at vide, hvad der ligger den yngste Ungdom blandt Malerne paa Sinde, kunde man vente sin Lyst tilfredsstillet paa den Udstilling af Arbejder, der er afviste fra Charlottenborg. Et Svar giver Udstillingen ogsaa, men ikke egenlig det, der kunde formodes. De unge Malere gør sig nemlig aabenbart saa smaa og pæne og ydmyge som mulig for at faa Lov at slippe ind paa Charlottenborg. Men naar det bliver gængs, at de i Nødstilfælde har en „afvist Udstilling“ at falde tilbage paa, saa vil de forhaabenlig i Fremtiden tale mere fra Leveren. Beskedenhed er ganske vist en Ynglings skønneste Dyd, men den er vel mindre naturlig end den er skøn. Hvis de Afvistes Udstilling ad Aare kan fremme Ubeskedenheden hos de unge Malere, saa har den virkelig opfyldt en Mission. Mange af Malerierne — og ikke de daarligste — er paavirkede af ældre, ansete Maleres Værker, og det har Interesse at se, hvilke danske Malere det er, som staar de Unge for Hovedet, fordi man heraf kan formode, hvad man kan være belavet paa. Det er de kraftigste Naturalister, som gaar igen paa Udstillinger, Mænd som Viggo Johansen, Th. Philipsen, Ring, Gottschalk og Syberg. Af Mængden er der Grund til at udpege to Billeder af Peter Bøyesen, hvoraf navnlig det ene, et Billede fra Københavns Ud-kant, tager nyt Land ind til malerisk Opdyrkning, og Ernst Goldschmidts Portræt af en ung Pige, fordi det er saa ejendommelig spændstigt og trodsigt i Holdningen. Men Kunstneren har haft vanskelig ved at faa Penselen bort fra Lærredet. Som Billedet nu er, ser det ud som et gammelt Mesterværk, der er ødelagt ved Overmaling. Næste Aar bliver vi forhaabenlig fri for Overmalingen og beholder Mesterværket.

